

СУДОРЖЕНКО Г. П.

Київський національний лінгвістичний університет

СТРУКТУРНІ ТИПИ СУМІЩЕННЯ СМИСЛОВИХ ВІДНОШЕНЬ У ПРОСТОМУ РЕЧЕННІ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ

Статтю присвячено проблемам семантичного синтаксису. Одним із засобів семантичного ускладнення простого речення є конструкції з дуплексивами, які поєднують в собі розгорнуту пропозицію із предикатом і згорнуту із дуплексивним елементом. Функція дуплексиву полягає в ускладненні й розширенні змістового плану речення.

Ключові слова: семантичний синтаксис, предикат, конструкція з дуплексивами, пропозиція згорнута та розгорнута, ускладнене речення.

Статья посвящена проблемам семантического синтаксиса. Одним из способов семантического усложнения простого предложения выступают конструкции с дуплексивами, которые объединяют развернутую пропозицию с предикатом и свернутую с дуплексивным элементом. Функция дуплексива заключается в усложнении и расширении смыслового плана предложения.

Ключевые слова: семантический синтаксис, предикат, конструкция с дуплексивами, пропозиция свернутая и развернутая, усложнённое предложение.

The article is dedicated to studying of semantic syntax. One of the ways to complicate semantically of a simple sentence is duplex constructions that combine extended predicate proposition and an unextended one with a duplex element. The function of duplex constructions lies in extention of contextual meaning of the sentence.

Key words: semantic syntax, predicate function, duplex construction, extention, contextual meaning, simple sentences.

Мета. Враховуючи важливість проблеми розуміння пропозиційної репрезентації речення з огляду на структуру і семантику, у даній статті здійснюється аналіз конструкцій із дуплексивами в сучасній іспанській мові.

Актуальність обраної теми дослідження зумовлена необхідністю пошуку засобів, які ведуть до семантичного ускладнення простого речення. У зв'язку з розвитком досліджень, присвячених проблематиці семантичного синтаксису, отримуємо дещо іншу інтерпретацію природи простого ускладненого речення, яка виходить за межі структурної ускладненості. У сучасних лінгвістичних розвідках зазначена проблема пов'язується, насамперед, з інформативним змістом речення, а аналіз змісту передбачає врахування як експліцитної, так і імпліцитної інформації [1:48]. Саме тому до семантично ускладнених речень належать і конструкції з дуплексивами.

Поряд з головною пропозицією, що виражена експліцитно, у реченнях із дуплексивами спостерігається і друга, згорнута пропозиція, предикат

якої не має присудкового вираження. Однак дуплексивний компонент, що репрезентує згорнуту пропозицію, може бути експлікований у предикативну структуру шляхом перетворення цього речення у речення іншої синтаксичної будови, що має в іспанській мові той самий зміст *El niño palmotea encantado* [3:135] → *El niño palmotea y el niño está encantado*.

Суміщення базових і додаткових актантів у подвійні актанти, а базових і згорнутих речень у контаміновані предикативні вирази відбувається по-різному. Можна виділити односуб'єктну і двосуб'єктну контамінацію. У наведеному нижче прикладі спостерігаємо суб'єктну контамінацію, оскільки обидва предикати характеризують спільний суб'єкт: *Simonetta le hace carantoñas al niño, que palmotea y ríe sentado en la cuna* (ibid., 105) → [...] *el niño se sienta en la cuna y el niño ríe*. Інший тип зв'язків виявляємо при розгортанні пропозиції *Van tan cortas que le hacen sentir frío por ellas* (ibid., 90) → *Las mujeres van y las mujeres llevan el vestido corto*, предикат *tan cortas* переходить із позиції спільного суб'єкта в позицію об'єкта.

У двосуб'єктних контамінаціях в іспанському реченні функцію основного предиката виконують, як правило, перехідні дієслова, здебільшого акціональні, з відкритою валентною позицією для суб'єкта – активного виконувача дії, якому протиставляється другий учасник події – об'єкт, субстанція, що піддається дії з боку активного суб'єкта: *Les enterraban comiendo! – murmura admirando* (ibid., 15) → *Les enterraban a los etruscos, los etruscos estaban comiendo. Cuando llega la hija les encuentra charlando* (ibid., 225) → *La hija les encuentra, ellos están charlando. La encuentra mejor* (ibid., 243) → *El la encuentra, ella está mejor*.

Зауважимо, що аналіз лексико-семантичних умов уживання дуплексивів в іспанській мові свідчить, що найчастіше останні поєднуються з дієсловами зі значенням сприймання, думки, почуттів.

Наведемо декілька прикладів пропозицій із різними значеннями предикатів і визначимо позицію атрибута.

1. **Предикати зорового і слухового сприйняття** (*ver, mirar, oír, escuchar, observar, etc.*). Перцептивний суб'єкт сприймає реальність за допомогою органів сприйняття. Об'єкт позначає семантему істоти або неживого предмета, на які спрямована дія, а позицію атрибута займають прикметник або дієприкметник: *La ve satisfecha* (Sampedro, SE, 271); *Andrea le mira alucinada* (ibid., 234), який перебуває у смисловому і граматичному відношеннях із суб'єктом, а тому передає його ознаки в момент процесу сприйняття, характеризуючи дію і стан предиката.

2. Предикати дії зі значенням **переміщення, зміни положення і тривалості** репрезентуються дієсловами *volver, ir, llevar, traer, llegar, dormir, vivir, trabajar, entrar, retroceder, quedar, girar*. У функції згорнутої пропозиції при неперехідних дієсловах виступає прикметник чи дієприкметник, який у семантичному плані може передавати внутрішній, зовнішній стан суб'єкта, конкретні ознаки і розміщення в просторі: *Volvía triste. Corríamos locos a ver [...] Platero y yo entramos ateridos. La luna viene con nosotros, grande, redonda, pura [4:48]; Andrea sale apresurada a prepararle el baño y Renato la acompaña [3:66]*.

3. Предикати зі значенням **виявлення**. Об'єктом і суб'єктом у такій пропозиції виступають іменник або займенник. Здебільшого він позначає істоту, а предикатом є дієслова *encontrar, hallar, coger, notar, descubrir* etc.: *Le cogí en casa pálido y enfermo (ibid., 68); Se lo encuentra tumbado, siempre con la luz apagada (ibid., 234); La encuentra mejor (ibid., 243); Hortensia le encuentra monísima (ibid., 307)*. Як демонструє приклад, семантика головної пропозиції об'єднує два компоненти: наближення до об'єкта і зорове сприйняття.

4. Предикати **розумово-мовленнєвого значення**. Суб'єктом виступає істота, виражена іменником або займенником. Предикатом є дієслова *decir, hablar, comunicar, comentar, mencionar, murmurar, susurrar, reflexionar, meditar, cavilar, pensar*: *¡Y sigue llamandome papá, a lo señoritingo! – piensa el viejo disgustado (ibid., 23); Deje, deje, ya lo llevo yo – dice risueña la chica (ibid., 103); Pues la chica le habló entusiasmada del señor Roncone: que si fue partisano, que si fue un hombre tan interesante (ibid., 146); Julia asintió, aún confusa ... [5:39]*.

5. Предикати зі значенням **емоційного стану**. Об'єктом виступають іменник або займенник, найбільш уживаними є дієслова *reír, sonreír, llorar, lagrimear, sollozar, suplicar, gemir, disculparse, protestar* etc.: *Estaba dormidito, ¿recuerdas? y de pronto abrió los ojos, fue a sacar a su lado y sonrió tranquilo [3:91]; Basta, basta, ¿dónde vamos con todo eso? – protesta ella risueña (ibid., 180); Ríe nerviosa (ibid., 206)*.

Предикат згорнутої пропозиції може мати значення **зовнішньої** характеристики суб'єкта за формою, структурою, кольором, виглядом: *redondo, pálido, ensangrentado, compuesto*; **внутрішньої** характеристики суб'єкта: риси характеру; фізичного чи психічного стану суб'єкта: *triste, serio, confuso, tranquilo, alegre, borracho, herido, vivo, muerto*; **вікового статусу**: *joven, viejo*.

Характерним типом семантичних відношень між пропозиціями у

конструкціях з дуплексивами в іспанській мові є недиференційовані атрибутивно-предикатні відношення, на які нашаровуються різні обставинні відтінки значень. Найчастіше це значення темпоральності, що вказує на збіг у часі двох ситуацій: *Simonetta le hace carantoñas al niño, que palmotea y ríe sentado en la cuna* (ibid., 105) → [...] *cuando el niño se sienta en la cuna y el niño ríe*; умовно-наслідкові: *Conduce muy serio, atento a la ruta* (ibid., 16) → *si conduce el auto, está muy serio y atento a la ruta* і причиново-наслідкові: *El niño palmotea encantado* (ibid., 135) → *El niño palmotea porque está encantado. Mujer, me acosté cansado [...] ¿Estás mala?* (ibid., 98) → *Yo me acosté porque estaba cansado*.

Отже, семантична організація таких речень є поліпропозитивною. Основною є та пропозиція, суб'єкт якої співвідноситься з підметом, предикат із присудком, а об'єкт із прямим поширювачем об'єктного типу. Суб'єкт другої (розгорнутої) пропозиції збігається з об'єктом основної пропозиції, при цьому предикат відповідає дуплексиву як компоненту формально-граматичної будови. Третю пропозицію формують недиференційовані семантичні відношення між першою і другою пропозиціями, що наближають семантичну структуру таких речень до семантичної структури складних речень.

Таким чином, речення з дуплексивами є семантично неелементарними не лише тому, що містять дві пропозиції, але ще й тому, що у їхньому змісті наявні певні логіко-семантичні відношення, які пов'язують розгорнуту й згорнуту пропозиції і формують третю пропозицію.

Згорнута пропозиція є побічною, вторинною й пов'язаною з основною пропозицією логічними відношеннями. Її головна роль полягає в ускладненні й розширенні змістового плану речення. Зв'язок між компонентами вторинної пропозиції у цьому разі кваліфікується як прихована або латентна предикативність. Відношення між основною і вторинною пропозиціями є сполучення, поєднання або суміщення.

Щодо модальності вторинної пропозиції, ми, вважаємо, що оскільки згорнута пропозиція не реалізується предикативно оформленим висловленням, вона не є модальною. Зазначимо, що тут ми маємо на увазі присудкову оформленість, але при цьому не змішуємо поняття предикативності і присудковості. Проте подія, названа вторинною (згорнутою), корелює з модальним планом розгорнутої пропозиції. Формально в іспанському реченні показник модальності тяжіє до присудка – предиката розгорнутої пропозиції, хоч насправді співвіднесеними з дійсністю виступають обидві частини речення.

Граничним виявом згортання вираження предикативності виступає її прихована форма. Згорнута пропозиція, ускладнюючи речення у смислового відношенні, не впливає на його синтаксичну структуру. При розгортанні пропозитивних структур в окремі пропозиції шляхом відновлення імені суб'єкта і поновлення предикативного ядра, спостерігаємо розширення граматичних відношень: *El viejo estrecha manos orgulloso* (ibid., 315) → *El viejo estrecha manos y está orgulloso*; *Le miran asombrados* (ibid., 213) → *Le miran y se asombran*; *Conduce muy serio, atento a la ruta* (ibid., 16) → *conduce el auto, está muy serio y está atento a la ruta*.

Відслідковуючи зворотний процес, ми можемо відзначити, що скорочення синтаксичної структури при збереженні семантичного змісту прискорює процес комунікації. У наведених конструкціях міститься такий зміст, який співвідноситься зі змістом складного речення, оскільки порядок з експліцитно представленою головною пропозицією, – а вона є основною й провідною, тому що має предикативне оформлення і актуалізує зміст висловлення, – виявляється також згорнута, предикат якої не має присудкового вираження. Семантика таких речень складається не тільки із значень двох пропозицій, але й з семантичних відношень між ними. Йдеться про відношення одночасності: *Entre tanto, los hijos van y vienen cautelosos desde la alcoba a la cocina* (ibid., 31) або часової послідовності: *Mujer, me acosté cansado* → [*me cansé y me acosté, estaba cansada y me acosté*] ... ¿*Estás mala?* (ibid., 98).

Характер синтаксичних зв'язків в іспанському реченні є подвійним і спостерігається семантична залежність компонента згорнутої пропозиції у позиції головних членів речення – підмета й присудка. Компоненти цього присудка (*verbal nominal*) перебувають у зв'язку з підметом [2:16]. Значення двох пропозицій і семантичні відношення між ними представлені сукупно. Такі структури утворюють семантично ускладнені речення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Супрун А. В. Грамматика и семантика простого предложения (на материале испанского языка) / Алевтина Васильевна Супрун. – [2-е изд.]. – М.: УРСС, 2008. – 263 с.
2. Rodríguez Ramalle T. M. Manual de sintaxis del español / Teresa María Ramalle Rodríguez. – Madrid : Ed. Castalia, 2005. – 610 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

3. Sampedro J. L. La sonrisa estrusca / Luis José Sampedro. – Madrid : Ed. Alpaguara, S. A., 1996. – 347 p.
4. Jiménez J. R. Platero y yo / Juan Ramón Jiménez. – Madrid : Espasa-Calpe, S. A., 1989. – 179 p.
5. Pérez-Reverte A. El maestro de esgrima / Pérez-Reverte. – Madrid : Santillana, Ed. General S. L., 2003. – 399 p.